

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра новітньої історії України

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
КОМЕМОРАТИВНІ ПРАКТИКИ
В ІСТОРИЧНІЙ ПОЛІТИЦІ

для студентів

галузь знань **03 Гуманітарні науки**
спеціальність **032 Історія та археологія**
освітній рівень **Другий (магістерський)**
освітньо-наукова програма **Історія України**
вид дисципліни **вибіркова**
дослідницьке спрямування **Публічна історія**

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2022/2023
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладачі: канд. іст. наук, доц. Сморжевська О.О.

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__р.
(підпис, ПІБ, дата)
на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2022

Розробник(и): Сморжевська О.О., канд. іст. наук, доц.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Завідувач кафедри новітньої історії України

(підпис)

(Андрій ПИЖИК)

(прізвище та ініціали)

Протокол № 12 від « 30 » 06 2022 р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол від « 28 » 08 2022 року № 1

Голова науково-методичної комісії (Наталія ТЕРЕС)

1. Мета дисципліни – поглибити знання студентів з історії України, шляхом вивчення запровадження комеморативних практик в історичній політиці (політиці пам'яті) як в Україні новітнього періоду, так і з врахуванням відповідного закордонного досвіду; визначити сучасні тенденції розвитку історичної політики в Україні та познайомити з відповідним європейським досвідом.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Знати* сучасні методи історичного пізнання; історичний, культурологічний, політологічний термінологічно-понятійний апарат; характер і особливості історичного та суспільно-політичного розвитку України наприкінці ХХ - на початку ХХІ ст.; орієнтуватися в світових суспільно-історичних процесах.

2. *Вміти* самостійно поглиблювати свої знання шляхом пошуку й опрацювання нової інформації з використанням сучасних технічних засобів; науково оцінювати роль суб'єктивних та об'єктивних чинників в історичному процесі, подіях і явищах.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Проблеми історичної політики в Україні наразі постали особливо гостро. Причини тому – власне відсутність стратегії історичної політики за всі роки державної незалежності; використання історії для політичної боротьби та провокування й загострення суспільно-соціальних протиріч. Важлива роль в цьому завжди відводилася комеморативним практикам як складової державної політики. Наразі формується покоління істориків, які вже без радянського спадку в свідомості та зі знанням справжньої історії України готові на практиці втілювати стратегічно важливі завдання націєтворення через історію, використовуючи здобутки та напрацювання своїх колег, власні теоретичні та практичні знання.

4. Завдання (навчальні цілі) - Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію; презентувати та обговорювати результати досліджень і професійної діяльності у сфері історії та археології; здійснювати експертний аналіз в предметній області; здатність до побудови тлумачно-інтерпретаційних схем історичного нарративу з використанням існуючих та власних теоретичних моделей в історичному дослідженні історії України; виявляти, інтерпретувати та аналізувати нові джерела з новітньої історії України; здатність досліджувати історію України через використання нових міждисциплінарних напрямів у сучасній історичній науці.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Знати наукову термінологію та історичний контекст, який вплинув на науковий, політичний, публічний інтерес до історичної пам'яті	Лекція	Іспит, набрання не менше 60% балів	5%
1.2	Знати основні тенденції та напрямки державної історичної політики;	Лекція	Іспит, набрання не менше 60% балів	10%

	орієнтуватися в тенденціях історичної політики європейських країн			
1.3	Знати найважливіші факти та події, втілені в мистецьких комемораціях країн світу та України	Лекція, самостійна робота	Іспит, набрання не менше 60% балів	15%
2.1	Вміти виявляти та опрацьовувати історичні джерела різних видів, аналізувати документи, наукові тексти з історичної політики та узагальнювати цю інформацію	Семінарське заняття	Робота на семінарському занятті; набрання балів на кожному семінарському занятті; Іспит, набрання не менше 60% балів	10%
2.2	Вміти визначати інформаційний потенціал «місць пам'яті» як конкретних історичних джерел	Семінарське заняття	Робота на семінарському занятті; набрання балів на кожному семінарському занятті	15%
2.3	Вміти досліджувати роль та значення комеморативних практик різного походження в житті суспільства, соціумів, індивідуумів.	Самостійна робота	Індивідуальне творче завдання	5%
2.4	Вміти формувати, формулювати та обґрунтовувати власне бачення проблем історичної політики	Семінарське заняття	Робота на семінарському занятті; набрання балів на кожному семінарському занятті	15%
2.5	Вміти здійснювати історичний аналіз впливу комеморативних практик на суспільно-політичні процеси в Україні та інших країнах; порівнювати їх	Семінарське заняття	Робота на семінарському занятті; набрання балів на кожному семінарському занятті. Іспит, набрання не менше 60% балів	10%
2.6	Вміти виявляти і опрацьовувати належним чином джерела інформації	Самостійна робота		5%
4.1	Висунути і обґрунтувати концепції міжнаціонального та міжкультурного діалогу в Україні; проектувати «місця пам'яті» з врахуванням проблем націєтворення, культурного та історичного ландшафту, особливостей менталітету, поточної політичної ситуації з прогнозом на майбутнє.	Лекція	Іспит, набрання не менше 60% балів	10%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни Програмні результати навчання (з опису освітньої програми)	1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	4.1
1. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.		+	+		+	+		+		+
3. Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проекти з урахуванням сучасних методологічних підходів.	+			+			+	+		
11. Продукувати нові цілісні знання з історії України на основі сучасних методологічних підходів.	+			+	+		+		+	
17.1. Розуміти і оцінювати вплив сучасних тенденцій розвитку історичної науки на вивчення історії України.		+		+				+		
17.2. Здійснювати дослідження історії України через використання нових міждисциплінарних напрямів у сучасній історичній науці, застосовуючи на практиці навички дослідницької та аналітичної роботи, пов'язаної з історією України.	+		+	+	+			+		+

7.Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Робота на семінарських заняттях: РН2.1, РН2.2, РН2.4, РН2.5 - 40 балів/24 бали.
2. Самостійна робота: РН1.3, РН2.3, РН2.6 - індивідуальне творче завдання 20 балів / 12 балів.

- підсумкове оцінювання:

- форма оцінювання - іспит;
- максимальна кількість балів які можуть бути отримані студентом - 40 балів;
- результати навчання які будуть оцінюватись – знання наукової термінології, нормативної бази комеморативних практик в Україні; ризиків історичної політики, «місце пам'яті» та їх «прочитання»; вміння всебічно розглядати проблему дослідження з використанням відповідних джерел і наукової літератури, з'ясувати взаємозв'язок між історичними подіями, явищами, процесами та їх втіленням в комемораціях, обґрунтовані положення і висновки про них, виявляти спільні й відмінні риси в підходах українських і зарубіжних істориків до проблем історичної політики та комеморативних практик.

- форма проведення і види завдань – письмовий іспит, в білеті 2 запитання, які потребують розгорнутої відповіді (кожна відповідь на запитання оцінюється від 0 до 20 балів);

- Для отримання загальної позитивної оцінки з дисципліни оцінка за іспит не може бути меншою 24 балів.

- Студент не допускається до іспиту, якщо під час семестру **набрав менше ніж 36 балів.**

7.2 Організація оцінювання:

Оцінювання студентів відбувається впродовж семестру. Загальна сума балів – 100 балів

Семінарські заняття	Самостійна робота (Індивідуальне творче завдання)	Іспит
40 балів (максимум)	20 балів (максимум)	40 балів (максимум)
24 бали (мінімум)	12 балів (мінімум)	24 бали (мінімум)

7.2.1. Робота на семінарських заняттях - до 40% балів.

На семінарських заняттях оцінювання здійснюється за 12-ти бальною шкалою, яка в подальшому переводиться в залікові бали. Результати роботи на семінарському занятті оголошуються студентам індивідуально після кожного семінарського заняття.

Види робіт на семінарському занятті	Бали за роботу на семінарському занятті (максимум)
Участь у дискусії на семінарському занятті	3 бали
Доповнення на семінарському занятті	3 бали
Узагальнення, підведення підсумку семінарського заняття	2 бали
Експрес-контроль на семінарському занятті	1 бал
Поточна письмова самостійна робота на занятті	5 балів

Таблиця переведення балів за роботу на семінарських заняттях у залікові бали.

Залікові бали	Набрана кількість балів (8 занять)
40	95-96
39	93-94
38	91-92
37	89-90
36	86-88
35	83-85
34	81-82
33	79-80
32	77-78
31	75-76
30	73-74
29	71-72
28	69-70
27	67-68
26	65-66
25	63-64
26	61-62
25	59-60
24	57-58
Менше 57 балів набраних за роботу на семінарських заняттях не зараховуються оскільки становлять менше 60% і в залікові бали не переводиться	

7.2.2. Індивідуальне творче завдання. Підготовка есе за результатами опрацювання «місць пам'яті» свого населеного пункту/регіону/місця проживання - до 20% балів.

Вимоги до есе:

- обсяг не більше 4 сторінок;
- самостійність у викладі матеріалу;
- визначений термін виконання – до 1 листопада;
- здавати у роздрукованому вигляді з підписом або в електронному на адресу oksana.smor@gmail.com

Структура есе	Бали (максимум)
Назва «місця пам'яті»	4 бали
Місце розташування, з вписуванням в історичний, культурний, географічний контекст	
Актори «місця пам'яті»	2 бали
Мета «місця пам'яті»	2 бали
Завдання, які «місце пам'яті» має виконувати	2 бали
Культурно-соціальне навантаження «місця пам'яті»	4 бали
Комеморативні практики, пов'язані з «місцем пам'яті»	2 бали
Джерелом для вивчення яких історичних процесів, фактів, явищ може виступати «місце пам'яті»	4 бали

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

7.2.3. Іспит - до 40% балів.

Екзаменаційний білет з дисципліни «Комеморативні практики в історичній політиці» містить 2 запитання, які оцінюються в діапазоні від 0 до 20 балів.

Критерії оцінок завдань іспиту:

- глибоке, теоретично обґрунтоване, фактологічно наповнене розкриття питання – **15-20 балів**;
- розкриття питання з фактологічною аргументацією – **10-14 балів**;
- неповне розкриття питання – **8-13 балів**;
- висвітлення окремого аспекту питання – **0-12 балів**.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій і семінарських занять

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		Самостійна робота
		лекції	семінари	
1	Вступ. Глосарій курсу. Тема 1. Комеморативні практики в історичній політиці.	2		5
2	Тема 2. Вшанування пам'яті про трагічні події минулого: мистецький світовий досвід.	2	2	10
3	Тема 3. Основні тенденції політики історичної пам'яті в Україні.	2		5
4	Тема 4. Особливості комеморативних практик в умовах демократії щодо вшанування жертв геноцидів та масових вбивств.	2	4	10
5	Тема 5. Політика пам'яті в Україні та Президенти України.	8	4	20
6	Тема 6. Регіональні особливості комеморацій.	2	2	10
7	Тема 7. «Декомунізаційні закони» в Україні: прощання із «совком».	2		10
8	Тема 8. Пам'ять про невідболіле.	4	4	10
	ВСЬОГО	24	16	80

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекцій – 24 год.

Семінари – 16 год.

Самостійна робота – 80 год.

9. Рекомендована література та джерела:

Основна:

1. Гончаренко А.О. Комунікативна функція «історичної пам'яті» в українській монументальній скульптурі 1990-х-2000-х рр.// Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архітектура. – 2014, № 8, С. 57-60. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/had_2014_8_12

2. Гриценко О. Пам'ять місцевого виробництва. Трансформація символічного простору та історичної пам'яті в малих містах України. К., 2014. 352 с.

3. Зерній Ю. Історична пам'ять як об'єкт державної політики // Стратегічні пріоритети. 2007. № 1(2). – С. 71-76. – Режим доступу: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/9-1445422980.pdf>

4. Колесник О. Бабин Яр як місце пам'яті: огляд комеморативних практик і пам'ятних знаків // Actastudiosahistorica. – 2014. – Ч. 4. – С. 146-167.

5. Коннертон. П. Як суспільства пам'ятають. – К.: Ніка-Центр, 2004. – 184 с.
6. Сморжевська О. Вшанування пам'яті про Михайла Грушевського: пластичне втілення / Громадсько-політична та наукова діяльність М.С. Грушевського в міжнародному вимірі (до 155-річчя від дня народження): зб. наук. праць (за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 23 вересня 2021 р.). К.: в-во НУБіП України, 2021. 177 с. С. 25-27.
7. Сморжевська О. Історична політика (політика пам'яті) в Україні: теорія і практика реалізації (матеріали та методичні рекомендації до вивчення курсів «Історична культура: презентація минулого в суспільстві» та «Комеморативні практики в історичній політиці». - К., 2019 - 27 с.
8. Сморжевська О. Можливості формування щасливого суспільства (на основі концепцій «колективної пам'яті» Моріса Альбвакса та «місць пам'яті» П'єра Нора) // Щастя та сучасне суспільство : збірник матеріалів міжнародної наукової конференції (Львів, 20-21 березня 2020 р.). – Львів : СПОЛОМ, 2020. – 329 с. С. 244-246. [file:///C:/Users/oksan/Downloads/244_smorzhevaska%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/oksan/Downloads/244_smorzhevaska%20(3).pdf)
9. Сморжевська О. Політика пам'яті України та Польщі: болючі точки (не)примирення / «Україна-Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат»: Зб. наукових праць II міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 14-15 травня 2020 р. – К.: «Міленіум», 2020. – 234 с. С. 66-67.
10. Траба Р. «Другий бік пам'яті». Історичні досвіди та їх пам'ятання в Центрально-Східній Європі // Україна модерна. https://uamoderna.com/images/archiv/15/3_UM_15_PolitykaPamiaty_Traba.pdf

Додаткова:

1. Альварт Є. «Шевченко – чи не єдине «місце пам'яті», яке не роз'єднує, а поєднує українців». Розмовляв С. Стогній / ЛітАкцент. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2012/03/09/jenni-alvart-shevchenko-chy-ne-jedyne-misce-pamjati-jake-ne-rozjednuje-a-pojednuje-ukrajinciv/>
2. Ассман А. Пам'ять міста // Питання літературознавства, 2015, № 92. – С. 7-25. Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT
3. Ассман А. Простори спогаду. Форми трансформації культурної пам'яті. – К., Ніка-Центр, 2012. – 440 с.
4. Журмій Н. М. Пошуки політичної ідентичності українців на прикладі регіональних особливостей скульптурних пам'ятників // Наукові записки. Серія «Культурологія». – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. – Вип. 9. – 384 с.
5. Зерній Ю. Взаємозв'язок історичної пам'яті та національної ідентичності // Політичний менеджмент, 2008. - №5, с. 104-115. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PoMe_2008_5_12
6. Киридон А. Музеї як інституції пам'яті // Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. –

2015, вип. 16 (1), С. 193-200.- Режим доступу:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ues_2015_16%281%29_23

7. Кобченко К. Декомунізація в Україні: постколоніальний контекст // Українознавчий альманах, 2017, вип. 19. – С. 66-70.

8. Медведовська А.Ф. Голокост в Україні в суспільній думці кінця ХХ – початку ХХІ ст. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. 07.00.01. – Історія України. – Дніпро, 2016., 20 с. – Режим доступу:

http://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/dissertations/D08.051.14/autoreferat_58459fad78919.pdf

9. Симоненко І. Друга світова війна в історичній пам'яті українського народу // Стратегічні пріоритети, 2008. - № 4(9). – С. 44-54. – Режим доступу:

<http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/6-1445256757.pdf>

10. Чадюк М. Поштова марка як одне з втілень історії України // День, 10 жовтня 2016. – Режим доступу: <http://m.day.kyiv.ua/uk/article/blog-lshzh/poshtova-marka-yak-odne-z-vtilen-istoriyi-ukrayiny>

10. Додаткові ресурси:

<http://novitukr.history.knu.ua/> - кафедра новітньої історії України

<http://uamoderna.com/index.php> - Україна модерна. Міжнародний інтелектуальний часопис.

<http://www.istpravda.com.ua/> - Історична правда (Українська правда).